

PREVENCE A OCHRANA NEZLETILÝCH VE FARNOSTI: OSVĚDČENÉ POSTUPY

Pomůcka pro formátory,
vychovatele a pastorační pracovníky

GIANLUCA MARCHETTI
FRANCESCO AIROLDI

NÁRODNÍ SLUŽBA
PRO OCHRANU NEZLETILÝCH
ITALSKÉ BISKUPSKÉ
KONFERENCE

Karmelitánské nakladatelství

ČESKÁ
BISKUPSKÁ
KONFERENCE

PREVENČE A OCHRANA
NEZLETILÝCH VE FARNOSTI:
OSVĚDČENÉ POSTUPY

Prevence a ochrana nezletilých ve farnosti: osvědčené postupy

Pomůcka pro formátory,
vychovatele a pastorační pracovníky

GIANLUCA MARCHETTI
FRANCESCO AIROLDI

NÁRODNÍ SLUŽBA
PRO OCHRANU NEZLETILÝCH
ITALSKÉ BISKUPSKÉ
KONFERENCE

KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ

Publikace vychází ve spolupráci s Komisí pro nauku víry České biskupské konference a díky finanční podpoře nadace Renovabis. První svazek na stejné téma vyšel v Karmelitánském nakladatelství v roce 2021 pod názvem *Zranění způsobená zneužíváním: Pomůcka pro formátory, vychovatele a pastorační pracovníky*. Více informací na: www.cirkev.cz/cs/zneuzivani-v-cirkvi

© 2020 Conferenza Episcopale Italiana
Původní dokument vydala v italštině
Národní služba pro ochranu nezletilých
Italské biskupské konference

Czech edition © KatMedia, s. r. o., Praha, 2022

ISBN 978-80-7566-243-9

OSVĚDČENÉ POSTUPY JEDNÁNÍ

Osvědčené postupy neboli takové způsoby jednání, které se zaměřují na ty nejmenší a zdůrazňují spoluzodpovědnost společenství skrze zapojení a formaci pastoračních pracovníků, jsou konkrétním výrazem péče o nejmenší, která vždy byla jádrem mnoha činností církve, obzvláště farností.

Vycházíme z některých důležitých principů a snažíme se je aplikovat na konkrétní různorodé subjekty, místa vzdělávání, jakož i mnohé farní aktivity, a aniž bychom se snažili o úplnost, předkládáme pastoračním pracovníkům něco víc než příručku, spíše způsob nahlížení reality a sdílené plánování pastorační práce, které mohou prostřednictvím přizpůsobení osvědčených postupů specifické místní skutečnosti upevnit bezpečné prostředí pro lepší růst a zrání dětí. Na druhou stranu samotné přijetí stylu spoluzodpovědnosti celého společenství za péči o děti, které zdůrazňuje a upevňuje osvědčené pastorační postupy, zároveň umožňuje identifikovat a napravovat nepozornosti, nedbalosti, nebo ještě hůře nevhodné postupy a rozhodnutí.

OBSAH

1. ÚVODNÍ SLOVO	9
CENTRÁLNÍ POSTAVENÍ NEZLETILÉHO	12
NIKDY BEZ RODIČŮ	13
DŮLEŽITOST VÝCHOVNÉHO PŮSOBNÍ KAŽDÉHO PASTORAČNÍHO PRACOVNÍKA	14
PEČLIVĚ VYBÍRAT PASTORAČNÍ PRACOVNÍKY	15
FORMOVAT A INFORMOVAT PASTORAČNÍ PRACOVNÍKY	16
VÝCHOVNÉ POSLÁNÍ, POČÁTEČNÍ A TRVALÁ FORMACE	19
ZLATÁ PRAVIDLA	21
2. OSOBY	25
A. FARÁŘ	27
B. ANIMÁTOŘI LITURGIE (LITURGICKÁ SKUPINA, KOSTELNÍCI, VEDOUcí MINISTRANTŮ, SBOR)	28
C. KATECHETI	29
D. ANIMÁTOŘI A VYCHOVATELÉ PREADOLESCENTŮ/ ADOLESCENTŮ	30
E. TRENÉŘI, VEDOUcí A ASISTENTI SPORTOVNÍCH ORGANIZACÍ	31
F. DOBROVOLNÍCI FARNÍ KAVÁRNIČKY/CENTRA	32
G. DOBROVOLNÍCI PEČUJÍCÍ O ÚKLID A ÚDRŽBU	33
3. AKTIVITY	35
LITURGICKÉ AKTIVITY	37
KATECHEZE	39
AKTIVITY ANIMAČNÍ A SHROMAŽĎOVACÍ	42
SPORTOVNÍ AKTIVITY	46
ČINNOST FARNÍ KAVÁRNIČKY/CENTRA	48

4. MÍSTA	51
BEZPEČNÉ PROSTORY PRO BEZPEČNOST LIDÍ	53
VÝBĚR PROSTOR V SOUVISLOSTI S TYPEM AKTIVITY A ÚČASTNÍKŮ	53
HLÍDÁNÍ A OCHRANA PROSTOR	54
SPRÁVA PŘÍSTUPU: EVIDENCE KLÍČŮ	56
KOSTEL – SAKRISTIE	57
FARNÍ DŮM A OBYDLÍ KNĚŽÍ	58
ORATOŘ / FARNÍ CENTRUM	59
5. NÁSTROJE	61
PÍSEMNÝ SOUHLAS RODIČŮ	63
VYUŽITÍ TECHNOLOGICKÝCH NÁSTROJŮ	64
ZVEŘEJŇOVÁNÍ FOTOGRAFIÍ NEZLETILÝCH VE FARNÍM ZPRAVODAJI A NA FARNÍCH INTERNETOVÝCH STRÁNKÁCH	67
FARNÍ KANCELÁŘ	68
6. ZÁVĚREM	71
7. PŘÍLOHY	73
OPERATIVNÍ POKYNY K OCHRANĚ NEZLETILÝCH	75
ÚČAST NEZLETILÝCH NA AKTIVITÁCH CÍRKVE	76
FORMULÁŘ ZAVAZUJÍCÍ VYCHOVATELE K OCHRANĚ NEZLETILÝCH	91

1

ÚVODNÍ SLOVO

Péče o nezletilé a jejich ochrana je prioritou, na které našim farnostem vždy záleželo. Pro efektivnější výchovné působení ve farnostech je důležité, aby za to celé společenství cítilo spoluodpovědnost a na péči o nejmenší se podílelo.

Dříve než přistoupíme k praktickým pokynům, které se nutně liší podle charakteristik jednotlivých farních společenství, podle prostředí (kostel, centra mládeže, oratoř, sportoviště, tábor, ...), podle vykonávané činnosti (liturgické, katechetické, animační, sportovní, ...) a zúčastněných pracovníků (katecheti, animátoři, trenéři, ...), jsou důležitá některá upřesnění:

- Spíše než mít jednotlivé a přesné pokyny je zcela zásadní – ve farních činnostech zahrnujících děti – **osvojit si v organizaci přístup zaměřený na ochranu nezletilého**. Jde o to, mít přehled a celkovou vizi, která neztrácí ze zřetele základní cíl, jímž je vzdělávání a ochrana nezletilých.
- Rodiče nebo zákonní zástupci nezletilého musí být vždy informováni nebo zahrnuti do farních činností týkajících se jejich dětí.
- Každý, kdo spolupracuje na pastoračních činnostech farnosti, má právo být připraven pro službu, kterou vykonává. Farnosti a obzvláště faráři náleží povinnost zajistit nejvhodnějším způsobem příslušnou formaci.
- Občanské předpisy na ochranu nezletilých musí být naprosto a plně respektovány, tak jako je to i u předpisů týkajících se bezpečnosti, hygieny potravin (myšleno je podávání jídel a občerstvení), soukromí atd.

CENTRÁLNÍ POSTAVENÍ NEZLETILÉHO

Každé dítě očekává, že ho budou jeho rodiče milovat a chránit, stejně tak i příbuzní a obecně dospělí, kteří se o něj starají. Právě proto se musí pastorační činnost církve zaměřená na ty nejmenší vědomě vyznačovat „rodičovským“ stylem, který je vyjádřen formou péče a výchovy.

Osvojení si pastoračního přístupu zaměřeného na nezletilého vyžaduje, aby nezletilý nebyl považován pouze za předmět pastorační činnosti, ale byl aktivním subjektem vztahu péče a doprovázení, ve kterém je hlavní postavou (různým způsobem podle své vývojové fáze) podle základního principu vzdělávání: vynést na světlo silné stránky subjektu, doprovázet ho, aby je sám objevil, rozvíjel a nasměroval k dobru.

Lidé zodpovědní za vedení pastorační činnosti by měli neustále podporovat, udržovat a ověřovat růst tohoto vzdělávacího povědomí. V každém případě je třeba věnovat pozornost věku nezletilého a dynamice jeho růstu. Zatímco u nejmenších dětí převládá pozorná a starostlivá péče, ujišťující a schopná určovat směr, u starších chlapců a dívek, kteří touží vyzkoušet své schopnosti a dovednosti a poměřují je na síle přátelství a na zkušenostech větší autonomie, bude důležité být jako vzdělavatel přítomný a připravený k asertivnímu dialogu, sdílení a konfrontaci a nadále je doprovázet při hledání postupné definice sebe sama, která zdaleka není zřejmá a v každém případě osciluje vždy mezi indi-

vidualizací a vztahem, mezi přivlastněním a darováním sebe sama.

Proto vzdělávací plán předpokládá a vždy požaduje odpovědnost za vzdělání jak individuální, tak kolektivní, vklad a kontrolu jak jednotlivce, tak celého společenství.

NIKDY BEZ RODIČŮ

Kolébkou každého vzdělávacího procesu je rodina. Hlavními aktéry a základními subjekty vzdělávacího procesu jsou rodiče. Jak děti rostou, rodina sama o sobě nestačí a potkává na své cestě různé postavy a vzdělávací instituce, kterým se zákonitě otevírá a se kterými navazuje vztah důvěry a vstupuje do dialogu se všemi, kdo jsou postupně zapojeni do péče o nezletilého. Církevní společenství ve svém poslání vzdělávat ve víře stojí po boku malé „domácí církvi“: přijímá její děti, doprovází je k svátostnému životu, nabízí cesty katecheze. Kromě toho otevírá bohatou škálu pastoračních nabídek vzdělávací, společenské, charitativní, kulturní a sportovní povahy.

Z hlediska výchovy si musí být každý pastorační pracovník plně vědom toho, že rodiče jsou a vždy zůstanou prvními aktivními subjekty a hlavními protagonisty ve výchově svých dětí a že práce po boku těch nejmenších může probíhat vždy a pouze ve jménu vztahu, který nese znaky odpovědnosti, spolupráce a služby a je prostý jakékoli sebestřednosti.

Proto jakákoli činnost zaměřená na nezletilého vždy předpokládá, že rodiče (nebo zákonní zástupci) budou nezbytně kontaktní osobou. Vždy musí být informováni a zahrnuti do farních aktivit týkajících se jejich dětí. Mají právo/povinnost vědět, souhlasit, odmítnout. To například znamená, že i pro velmi mladé pomocné animátory a animátory přítomné ve farnosti je nutné dostat souhlas s účastí na farních aktivitách. I když už se blíží k plnoletosti, a mají proto jistou míru nezávislosti, zůstávají přesto nezletilými, které je třeba střežit a zodpovídat za ně rodičům.

Dialog s rodinou pokračuje i po počátečním svolení nebo souhlasu. Každý pastorační pracovník si musí být dobře vědom toho, že přítomnost nezletilého v církevních prostorách a na církevních aktivitách představuje stále „darování důvěry“, byť implicitní. V tomto smyslu jsou i ve chvílích neformálnosti spolu s nezletilým „vždy přítomni“ i rodiče.

Proto jim musí být hlášeny jakékoli problémy týkající se jejich dítěte, každá událost hodná zmínky, protože jsou prvními a posledními lidmi zodpovědnými za jeho výchovu a ochranu.

DŮLEŽITOST VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ KAŽDÉHO PASTORAČNÍHO PRACOVNÍKA

V církevním prostředí pracují různé osoby s různou měrou zodpovědnosti, které se dostávají do kontaktu s nezletilými. Každá z nich má své charakteristiky a vyžaduje náležitou pozornost: kněží, zasvěcené

osoby, laici, kteří se mohou věnovat úkolům od katecheze přes vedení liturgie až po úklid farních prostor. Každý úkol má svá specifika i svou důstojnost.

Každý, bez ohledu na svou roli nebo explicitní pověření výchovou, má svůj úkol a výchovnou hodnotu ve vztahu k dětem.

Je však důležité nepovažovat doprovázení nezletilých za úkol delegovaný jen na některé pracovníky. Celé farní společenství je povoláno vychovávat ve víře a starat se o ty nejmenší.

Po každém se žádá, aby se dal k dispozici, samozřejmě podle svých schopností a konkrétních možností, a tak vyjádřil dospělost své víry, která se stará o bližního, zejména nezletilého. Jen tehdy, když celé společenství přijme za své poslání vzdělávat své děti, může vzniknout skutečná kultura ochrany a prevence, která usnadňuje spolupráci na stejném cíli. Výzvou tedy je vychovávat společenství tak, aby se každý věřící na základě své víry ptal sám sebe, jak může osobně sloužit danému společenství.

PEČLIVĚ VYBÍRAT PASTORAČNÍ PRACOVNÍKY

Každá osoba, která daruje část svého času farním aktivitám zaměřeným na doprovázení a výchovu nezletilých, je velkým zdrojem a známkou vitality společenství. Přestože není vždy snadné najít lidi, kteří se rozhodnou pro službu a dobrovolnictví ve farnosti, zvláště když se jedná o pastorační činnosti, které vyžadují časovou disponibilitu a přijetí zodpovědnosti

za vzdělávání nezletilých (myslíme obzvláště na katechezi a formaci adolescentů), je třeba věnovat velkou pozornost výběru těchto osob. Vzdělávací a výchovná činnost zaměřená na nezletilé vyžaduje minimální, ale nezbytné lidské vlastnosti, emoční, sexuální a duchovní zralost, stejně jako vhodnou a stálou formaci, vyrovnanost, schopnost převzít zodpovědnost a někdy i další specifické dovednosti.

FORMOVAT A INFORMOVAT PASTORAČNÍ PRACOVNÍKY

Nemůžeme nikoho žádat o spolupráci v pastorační oblasti, zejména s malými dětmi, pokud mu zároveň neposkytneme vhodnou přípravu. Stejně jako se nikdo nemůže bez vzdělání považovat za pedagoga. Formace je proces, který nelze redukovat na několik jednoduchých praktických rad, je třeba přijmout výzvu doprovázet osoby, aby lidsky rostly a upevňovaly svou zralost.

Tato cesta formace je pro všechny především cestou ke zralosti ve vědomí krásy a důstojnosti toho, že jsme stvořeni k obrazu Božímu jako muž a žena. Je to cesta k uchopení svého vlastního lidství a lidství bližních jako drahocenného pokladu, který je třeba střežit. Ustavičná existenciální cesta učení se o životě (a ze života) jako o obdrženém daru, který má tendenci stát se darovaným dobrem, o vděčnosti, která se stává bezplatným darováním, o důvěře, která plodí odpovědnost. Dospělost jako

převzetí odpovědnosti za druhé. V tomto kontextu informujeme, formujeme a předáváme spoluzodpovědnost pastoračním pracovníkům a všem dobrovolníkům, kteří pracují ve farnosti, informujeme o tématech týkajících se ochrany nezletilých, jako jsou formy prevence možného zneužívání a nezbytné podmínky k posílení bezpečnosti míst navštěvovaných samotnými nezletilými. Všichni pastorační pracovníci by měly znát *Pokyny pro ochranu nezletilých a zranitelných osob* přijaté Italskou biskupskou konferencí; stejně jako pokyny *Interdiecézní služby pro ochranu nezletilých a Diecézního referenta pro ochranu nezletilých*.

Konkrétně bude velmi přínosné:

- a) Osvětlit téma ochrany nezletilých a zneužívání dětí, seznámit s ním, přiblížit je a mluvit o něm otevřeně a jasně, tak aby je všichni vzali na vědomí.
- b) Naučit se identifikovat a oznámit rizikové faktory v prostředí a u lidí a současně být schopen aktivovat opatření na ochranu nezletilých.
- c) Navrhovat a sledovat strategie prevence, určit způsoby fungování vztahů, upozornit, na co dávat pozor, nastavit podmínky v daném prostředí, které učiní prostor a spolufungování bezpečnějším a příjemnějším.
- d) Vždy vyzdvihovat důstojnost a integritu lidské osobnosti, především dětí a těch nejzranitelnějších.
- e) Naučit se vidět, poznat a přiznat chyby, nedbalost, nedůslednost ve způsobech, jakými mohly být v minulosti vedeny činnosti s nezletilými.

- f) Pečlivě a moudře školit všechny osoby, které jsou z důvodů pracovních, misijních nebo služebních součástí církevní vzdělávací a školicí sítě.
- g) Nechat si pomoci od odborníků, abyste do hloubky porozuměli otázce ochrany nezletilých a prevenci zneužívání v církevním prostředí, tak aby byla zaručena maximální transparentnost a podporována kultura, která chrání nezletilé a rychle jedná v podezřelých případech.
- h) Předávat pokyny, které poslouží k odhalení případných znaků již proběhlého zneužití nezletilého, a informovat o odbornících, na které se po příslušném zhodnocení lze obrátit, aby učinili kroky na ochranu nezletilých a adekvátně zasáhli.
- i) Spolupracovat se všemi institucemi ve společnosti za účelem prosazování a rozvoje kultury ochrany a bezpečnosti dětí.
- j) Být ve všech církevních prostředích aktivním propagátorem informačních akcí a programů zaměřených na všechny kategorie osob a zapojovat je do změny mentality a kultury.
- k) Nahlásit příslušnému církevnímu orgánu jakékoliv zprávy o zneužívání v církevním prostředí.

VÝCHOVNÉ POSLÁNÍ, POČÁTEČNÍ A TRVALÁ FORMACE

Všichni pastorační spolupracovníci, tím spíše ti, kdo vzdělávají děti, nesmí a nemají jednat sami, ale pouze z pověření komunity a v církevní komunitě. Z tohoto důvodu je důležitá fáze vedení těmi, kdo již mají zkušenosti. Osvědčené postupy jsou jako šaty, které se dědí, styl, který musí být šířen a předáván dál. To také přináší výhodu, že není třeba po každé začínat od začátku, ale je možné zapojit nové dobrovolníky do již pevně a vědomě vybudovaného konceptu ochrany nezletilých. Velmi užitečné mohou být písemné pokyny obsahující souhrn pravidel: tím je myšlen například list se stručnými pokyny, který by dostával každý dobrovolník.

Je ale důležité, aby se nakonec vše neomezilo na pouhé předání letáku bez dalších informací. Ideální by bylo na začátku každého pracovního roku provést specializovanou formaci určenou novým dobrovolníkům, a třeba najednou pro více farností v dané oblasti.

Vzhledem k tomu, že jsou zde možnosti a zdroje, bylo by vhodné, aby v každé oblasti činnosti (katecheze, animace, sport...) byla určena osoba, která by z titulu své spolehlivosti, lidských kvalit, odpovědnosti a schopností měla za úkol prakticky doprovázet nového pracovníka při jeho zařazení do práce a postarala by se o jeho úvodní formaci.

Začlenění a přijetí do skupiny vychovatelů, byť malé, již vyškolené ve stylu péče o nezletilé, pomůže

novému dobrovolníkovi, i neformálně, přijmout a aplikovat dobré návyky fungující ve farnosti.

Prvořadý význam má školení a informování dobrovolníků o tom, jak předcházet nevhodnému, ne-li až škodlivému jednání, a to průběžně, i v období následujícím po úvodním školení.

Je vhodné a nezbytné, kromě společné obecné formace všech pracovníků a dobrovolníků, kterou je dobře provádět pravidelně, aby byla realizována konkrétní formace v závislosti na druhu prováděné činnosti.

Koordinátoři a vedoucí zajistí, i mimo dobu výslovného školení, aby také při běžném plánování nabízených činností vždy byla věnována pozornost ochraně nezletilých, typické potřebě dané věkové skupiny, výslovnému zopakování aplikované dynamiky: určitému druhu trvalé formace v terénu. Tento styl nesvědčí o obavách nebo úzkosti, jde o pozitivní vědomé převzetí úkolu chránit. Dalším důležitým okamžikem bude závěrečné setkání, na kterém se daná aktivita reflektuje a která se nesmí omezovat jen na organizační aspekty, ale na kterém má být připomenuto zachování dobrého a přiměřeného stylu ochrany dětí.

Poskytování podpory a formace se tedy neomezí pouze na dohled nebo na úvodní fázi, ale jedná se o trvalé vzdělávání, a to jak skupiny, tak i jednotlivých osob, což se může stát důležitým okamžikem na cestě růstu ve víře každého pastoračního spolupracovníka.

ZLATÁ PRAVIDLA

V závislosti na druhu činnosti, konkrétních místních situacích a také na zúčastněných osobách musí být udělovány praktické pokyny, a to i písemně, které budou také sděleny na příslušných setkáních.

Tyto pokyny k doporučenému chování by měly obsahovat zdůraznění pozitivního chování:

1. zacházet se všemi dětmi s respektem;
2. poskytnout nejmenším pozitivní referenční vzory;
3. být při provádění činností s nezletilými vždy na očích dalším pastoračním pracovníkům nebo dalším dospělým;
4. nahlásit odpovědné osobě, která vždy musí být jasně určena, potenciálně nebezpečné nebo zneužívající chování;
5. učit nezletilé, především děti, že mohou mluvit otevřeně, ptát se a vyjadřovat své obavy;
6. respektovat oblast důvěrnosti a intimity nezletilého;
7. informovat rodiny o nabízených činnostech a způsobu jejich organizace a získat příslušné souhlasy.

Za druhé by měly být jasně uvedeny projevy chování k nezletilému, které jsou zcela nepřijatelné:

1. udělovat fyzické tresty jakéhokoliv druhu;
2. vytvářet si s jediným nezletilým výlučný vztah, oproti vztahům s ostatními;

3. nechat nezletilého v situaci potenciálně rizikové pro jeho psychofyzickou bezpečnost;
4. mluvit k nezletilému nebo se k němu chovat urážlivým, nevhodným nebo sexuálně provokativním způsobem;
5. provádět úkony osobní péče (jako mytí a převlékání), které by nezletilý mohl velmi dobře provést sám;
6. diskriminovat jednoho nezletilého nebo skupinu nezletilých;
7. žádat nezletilého, aby držel tajemství;
8. dávat dárky jednomu nezletilému, a tak diskriminovat zbytek skupiny;
9. fotografovat nebo natáčet nezletilého a/nebo šířit přes internet nebo sociální sítě fotografie nezletilých a/nebo chatovat s nezletilými, aniž by o tom jejich rodiče vždy byli informováni a schválili to. V každém případě je třeba dodržovat maximální opatrnost a přísně dodržovat platné předpisy.

Pokud je to možné, doporučuje se, aby při činnostech s nezletilým bylo přítomno víc dospělých, a to – vzhledem k zapojeným dětem a prováděné činnosti – nejen kvůli jejich bezpečnosti, ale také kvůli účinnosti těchto pravidel.

Všichni dospělí, a hlavně ti, kdo přijmou funkci vychovatele, musí být vyzváni, aby dbali a dohlíželi na to, aby všechny nebezpečné situace, ke kterým dochází ve farním prostředí, byly nahlášený odpovědné osobě, stejně tak i nejednoznačné situace.

Právě z tohoto důvodu je nutné, aby katecheti, vychovatelé, trenéři, animátoři volného času a rekreačních činností pro děti dostávali přesné pokyny na setkáních pro ně organizovaných v průběhu celého roku.

Dále je vhodné, aby vychovatelé a všichni dobrovolníci (i nezletilí) byli informováni o všech různých druzích chování, které, i když nejsou skutečným obtěžováním, ohrožují a podkopávají účinnou křesťanskou a lidskou výchovu.

Dospělí a mladí lidé, kteří jsou nejvíce ve styku s dětmi a dospívajícími, musí dávat příklad respektu k ostatním, a to i v základních formách vztahu (například způsobem mluvy a používání vlastního těla). Je důležité upozornit pastorační pracovníky na důležitost symbolické hodnoty tělesnosti a některých tělesných gest, která mohou nezletilí považovat za citlivá. Nezletilý může být dezorientovaný některými gesty, která dospělý nezáměrně učiní, protože pro něj nemají emocionální náboj, nezletilý je však neumí interpretovat.

Plnoletí koordinátoři a vychovatelé mají za úkol doprovázet a podporovat mladší animátory v tomto druhu pozornosti a nesou za plnění tohoto úkolu odpovědnost.

Jakékoli případy nevhodného chování nebo šikany, ke kterým může docházet i mezi dětmi, i pokud se přímo nejedná o trestné činy, nesmí být podceňovány nebo zamlčeny, naopak musí být řešeny s vážností, rychle, vyváženě a obezřetně.

2

OSOBY

A. FARÁŘ

Zvláštní pozornost a citlivost je vyžadována od osob ve vedení pastoračních činností. Konkrétně od farářů a dalších kněží působících ve farnosti, dále od řeholníků a dalších vysvěcených osob pověřených vedením farních pastoračních činností. Kněz, a především farář, je vzorem pro celou církevní komunitu a pro všechny pastorační pracovníky, a to způsobem vyjadřování a chování.

Z toho důvodu se právě a především kněží a zasvěcené osoby – tedy ti, kteří žádají od svých dobrovolníků a pastoračních pracovníků, aby se chovali v souladu s principy dobrého vzdělávání – musí chovat dostatečně důvěryhodným způsobem.

To zahrnuje schopnost žít hluboký vnitřní život, také svobodu přijít do styku s intimitou druhých při obřadu svátosti smíření a při duchovním doprovázení, stejně tak jako ve vztahu, s jemností a diskrétností, bez provádění nepřiměřených manipulací a neoprávněných zásahů; je to poctivost svědomí, která člověka nutí hledat výlučně dobro druhého, zejména těch, kteří jsou slabí a zranitelní, a činí transparentními jeho skutky a jeho lásku. Chování faráře a s ním spolupracujících kněží při pastoračních činnostech musí být tedy vždy zcela bez dvojznačnosti; musejí si být vědomi své výchovné role jak vůči nezletilým, tak vůči dalším pracovníkům a vychovatelům ve farnosti. Dobrá úroveň znalostí o dynamice a osvědčených postupech při ochraně nezletilých zaručí bezchybný průběh oficiálních

i neformálních formačních školení, týkajících se celé komunity.

Farář a jeho spolupracovníci se stanou trvalými školiteli v praxi při plánování a přípravě různých činností. Jestliže intenzivní duchovní život jistě podpoří kněze v jeho službě, bude velmi důležité pěstovat zdravé vztahy s diecézním presbyteriem a v něm, s vrstevníky a uvnitř farní komunity, která nejenže je chráněna svými kněžími, ale určitým způsobem je i jejich strážcem.

B. ANIMÁTOŘI LITURGIE (LITURGICKÁ SKUPINA, KOSTELNÍCI, VEDOUcí MINISTRANTŮ, SBOR)

Všichni, kdo byli povoláni ke službě v liturgické sféře, od těch, kdo se starají o liturgické prostory, zpěv, přípravu bohoslužeb, po skupiny čtenářů a vedoucí ministrantů, musí být zajisté vhodně proškoleni z liturgického hlediska, tak aby bohoslužba, tlukoucí srdce církevního života, mohla být slavena v celé své bohatosti a plodnosti. Nicméně nestačí pouze dobrá liturgická či hudební příprava nebo hluboký smysl pro důstojnost obřadů: kromě kompetencí, které jsou v těchto pastoračních oblastech nezbytně a nutně požadované, animátoři a dobrovolníci zabývající se liturgií musí být také řádně poučeni o odpovědnosti v oblasti výchovy, která je součástí jejich drahocenné služby. Pokud je tato pozornost vůči nejmenším vyjádřena spoluprací s farářem, protože i nejmenší se

mohou účastnit všech okamžiků obřadu, tím spíše je vyžadována například ve skupinách ministrantů nebo ve sboru, kdy se dospělí obklopí nezletilými, aby je provázeli církevní službou. Bylo by chybou domnívat se, že osoby působící v liturgické oblasti nemusí být školeny v oblasti ochrany nezletilých, protože není považována za nezbytnou nebo se chápe jako „neodpovídající“ důstojnosti bohoslužby.

Pastorační pracovníci, také a především v tomto sektoru, musí mít dobré povědomí o přístupu vyžadovaném za účelem ochrany dětí, chráněných i formami liturgických jednání, a musí být o těchto zásadách výslovně informováni a v nich školeni.

Proto jejich osobní chování musí vštěpovat a šířit hlubokou úctu k posvátným místům a věcem a zároveň vyjadřovat vhodný a důsledný styl osobních vztahů: vyjadřování, činy, gesta a hovory musí být po kontrolou, protože do srdce liturgického života nesmí vstoupit žádná dvojsmyslnost.

C. KATECHETI

Úkolem katechetů není pouze předávat intelektuální znalosti o některých pravdách víry, ale především evangelium spásy a to v církvi a s církví. K předávání hodnot a pravd víry dochází také díky dobrým a zdravým vztahům s osobou katechety a dítěti se vždy musí dostat potvrzení toho, co se mu říká a čemu je „učeno“, chováním a správným respektujícím způsobem blízkosti katechety.

V rámci úsilí rodin o předávání víry leží na katechetech z pověření komunity jistě náročná, ale současně bohatá a významná odpovědnost hlásat krásu evangelia a osobního setkání s Ježíšem. Jejich způsob života, a to i mimo katechezi, jejich slova, způsob, jakým věci dělají, způsob, jakým představují víru a především Ježíšovu osobu, poznamená budoucnost každého dítěte – už proto, že pro stále větší počet dětí jsou katecheze v rámci přípravy na iniciační svátosti jednou z mála příležitostí k přímému setkání s poselstvím křesťanství, někdy za celý život.

D. ANIMÁTOŘI A VYCHOVATELÉ PREADOLESCENTŮ/ADOLESCENTŮ

Ať už se jedná o formační animační činnost (pokračování katecheze po dosažení věku vhodného pro přijetí iniciačních svátostí), nebo o různá společenství (společenství, scholy, pracovní dílny, výrazové a hudební workshopy...), v každém případě dospívající vyžadují zvláštní způsob vzdělávání a přístupu založený spíše na doprovázení, na uváženém, důvěryhodném a neinvazivním dohlížení. Takový přístup vyžaduje znalost, jak dát větší prostor k samostatnosti, který se směrem k dosažení zletilosti stále zvětšuje.

Samozřejmě je velmi důležité umět používat správný jazyk k navázání vztahu s mladou generací, ale současně vychovatel preadolescentů nesmí zapomínat na svou výchovnou funkci a odpověd-

nost, kterou s sebou péče nese. Naopak, adolescent se svými úsilími a provokacemi, ale také s bujarostí, kterou jeho věk přináší, vyžaduje pozitivní a podnětné vzory těch, kdo umí být přáteli a současně disponují vlastní vyrovnaností, lidskou a citovou zralostí, osobní pevností, zápallem pro vzdělávání a jsou dobrým vzorem správných vztahů.

E. TRENÉŘI, VEDOUCÍ A ASISTENTI SPORTOVNÍCH ORGANIZACÍ

Hra je rozhodující složkou vývoje inteligence a osobnosti a sport je pro děti cennou podporou jejich nejlepšího rozvoje. Vždyť sport je lidskou činností založenou na základních společenských, vzdělávacích a kulturních hodnotách. Je to faktor integrace, účasti na společenském životě, tolerance, přijetí rozdílů a dodržování pravidel. Sport musí být přístupný všem, respektovat snahy a schopnosti každého: sport musí shromažďovat, propagovat myšlenku fair play a také být zábavou, bez tlaku a s ohledem na to, že ne každý se rodí jako šampion.

Právě z tohoto důvodu je důležité, aby vychovatelé věnující se sportu měli potřebné znalosti a přípravu: nejen technicko-motorickou, ale také pedagogickou.

Trenér musí být schopen rozpoznat a vyhodnotit individuální vlastnosti každého mladého sportovce a navrhnout dětem aktivity odpovídající věku a psychofyzickému vývoji, a to jak podle věku, tak

z hlediska motorických dovedností, a také především podle osobní zralosti.

F. DOBROVOLNÍCI FARNÍ KAVÁRNIČKY/ CENTRA

Přestože se přímo nevěnují aktivitám s nezletilými, jsou důležitými dospělými postavami v životě farního centra a v neformálním doprovázení. Nezřídka jsou to oni, kdo otevírají a zavírají prostory oratoře/farního centra. První přicházejí a odcházejí jako poslední. Přestože obsluhují na baru a starají se o prostory, jejich úkolem není pouze práce v baru, ale jsou v aktivním a pozorném kontaktu s nezletilými, slyší jejich rozhovory, mohou z nich těžit neformálním způsobem mnoho důležitých aspektů. Vedle animátorů a pedagogů, předkládajících promyšlené a strukturované činnosti, jsou tedy pracovníci baru a všichni dospělí působící v oratoři v určitém smyslu přirozeným a neocenitelným prodloužením doprovázení a výchovného aspektu. Jejich přítomnost musí být vždy pozitivní a je třeba zdůrazňovat výchovný význam jejich role.

G. DOBROVOLNÍCI PEČUJÍCÍ O ÚKLID A ÚDRŽBU

Mohlo by se zdát, že jsou to osoby bez přímého výchovného významu, ale není to tak: proto je třeba všem zdůrazňovat jejich důležitost, a to nejen kvůli úklidu nebo údržbě, které provádějí, ale také protože se jedná o osoby podílející se na výchově, starající se o prostředí, a tedy o lidi, kteří je užívají, a mohou tak učit dělat to samé. Jejich služba a jejich příklad, které jsou nejen vyjádřením konkrétní velkorysé ochoty udržovat místa užívaná i těmi nejmenšími co nejpohostinnější a nejdůstojnější, nabízí velkou možnost děti chránit, právě díky specifické přítomnosti těchto dobrovolníků na místech, která obhospodařují. Díky své práci mohou často vidět i to, co se děje v nejdůležitějších a nejskrytějších, někdy i nejméně přístupných místech. Díky tomu jsou ti to dobrovolníci cenným zdrojem praktické znalosti prostor a vědí, co se tam odehrává. Není neobvyklé, že jsou to právě oni, kdo si všimne nevhodného, nehlášeného či neoprávněného využívání prostor. Musí být tedy především poučeni a má být zdůrazněna hodnota jejich přítomnosti, aby si byli vědomi tohoto cenného aspektu své služby. Kromě toho pracovníci úklidu a údržby, aby mohli provádět svou práci bezpečně, často chodí do farních prostor mimo otevírací hodiny, hned po zavírací době: to jim dává příležitost věnovat pozornost dvorům a dalším prostorám, a mít tak nad nimi trvalejší a pozornější dohled.

3

AKTIVITY

Farní pastorační praxe doporučuje několik malých, ale konkrétních opatření, aby se při výkonu aktivit opravdu všichni zaměřili na péči o děti a jejich ochranu: pak je na každé komunitě, aby pro sebe našla nejvhodnější způsob realizace těchto opatření.

LITURGICKÉ AKTIVITY

Ti, kteří se starají o liturgii, dobře vědí, že toto je místo skutečného a účinného setkání s Bohem spasitelem. Obřadní prostory, časy a způsob musí brát v úvahu přítomnost dětí, tak aby došlo k podpoře jejich aktivní účasti.

Může být užitečné, aby:

1. V případě skupinových liturgických úkonů (jiných než těch obecných a v typických časech, jako je například nedělní mše) musí rodiče být písemně informováni o čase začátku mimořádné modlitby (například v průběhu adventu nebo postní doby) nebo čase schůzky ke svátosti smíření. Je dobré také uvést přibližný čas ukončení akce. Vždy musí být uvedeno místo konání (například farní kostel, kaple oratoře).
2. Obřad svátosti smíření se musí konat na místech liturgicky vhodných, každopádně viditelných a nikoliv odlehlých (s ohledem na běžné potřeby udílení svátosti). Mluva a gesta zpovědníka nesmějí být nikdy dvojznačná, i když mají poskytovat

jistou útěchu. Také a především v přítomnosti dětí je nutno mít na paměti, že je povinností vždy respektovat jejich intimitu a citlivost. Aniž by bylo dotčeno zpovědní tajemství, pokud se dítě zmíní o případném zneužívání, je nutné ho povzbudit, a je-li třeba, doprovázet ho při kontaktování osoby mající i institucionální pravomoc k poskytnutí pomoci a podpory. Vždy je vhodné, aby svátost smíření u nezletilých probíhala ve vhodných prostorech, pokud možno v kostele a ve zpovědnici, kam mohou příhodným způsobem vidět dospělí, nejlépe rodiče. Je třeba zcela se vyvarovat situace, kdy by se kněz ocitl u sebe doma sám s nezletilým.

3. V případě skupin ministrantů nebo pěveckého sboru se rodinám vždy sdělí rozvrh služeb při obřadech. Pokud jde o zkoušky nebo formační setkání, rodina musí znát den, frekvenci (týdně, měsíčně, ...), místo a čas začátku a konce, tak aby měla co nejpřesnější informace. Nezletilí, zejména ti nejmladší, nesmí být žádným způsobem zdržováni přes čas dohodnutý s rodinou. Je třeba se vyhnout vytváření výhradních vztahů s někým nebo vytváření malých „elitářských“ kroužků. Je dobré vytvořit podmínky pro zapojení rodičů, jak na začátku, tak v průběhu roku: stejně tak při činnostech spojených s liturgií, při kterých jsou nezletilí zapojeni do služby u oltáře, v sakristii a při zpěvu, musí být rodič referenční osobou a tím, kdo o všem podstatném ví. V každém případě, pokud není možné počítat s pří-

mou účastí rodičů dětí, je dobré, aby při všech liturgických aktivitách nebo činnostech s nimi souvisejících byli přítomni alespoň dva dospělí.

KATECHEZE

Několik postřehů:

1. Vzhledem k tomu, že křesťanské vyučování má obvykle přesně určený rozvrh a časy, na začátku školního roku, při zápisu, má být rodičům předán informační list s termíny setkání, kde bude také uvedeno, že po skončení katecheze se rodiče postarají o návrat nezletilých domů. Nezavazujte se rodinám obecně, že děti přímo předáte, pokud to nemůžete splnit. Veškeré zvláštní požadavky na návrat nebo přímé předání rodičům, spojené s věkem dětí (například děti ve věku 6–7 let), nebo jiné zvláštní individuální podmínky musí být s danou rodinou výslovně domluveny. Je třeba také uvést místo konání setkání, a pokud by se katecheze konala na jiném než obvyklém místě, rodina o tom musí být předem informována.
2. Na začátku roku, ale i v jeho průběhu, při schůzkách s rodiči, je třeba zveřejnit témata, která jsou probírána. To je zvláště důležité u okruhů věnovaných dospívajícím, kdy sdílení témat s rodiči podporuje vytvoření pozitivních výchovných spojení.

3. Choulostivá témata se vždy probírají s ohledem na věk nezletilých, s přihlédnutím k pokynům vyplývajícím z oficiálních katechetických osnov: je dobré, aby katecheta, veden vlastními osobnostními rysy či citlivostí, nepředbíhal jednotlivé etapy, ale vždy vyučoval v souladu s učením církve a cítěním církevního společenství. V tomto ohledu je dobré, aby plánování tematických okruhů probíhalo společně s knězem nebo s koordinátorem a osobou odpovědnou za katechezi, a aby bylo stejné pro všechny katechety v dané věkové skupině. Platné a potvrzené, a to i ve vztahu k probíraným tématům, je nastavení cest katecheze Italské biskupské konference, které obsahují mj. cenné pracovní listy a pedagogické pokyny vyvážené s ohledem na věk nezletilých, především v preadolescentním a adolescentním věku, a s ohledem na téma. V cestách katecheze pro starší děti jsou témata týkající se citů a sexuality probírána kompetentně, s kvalitní přípravou, s citlivostí a zralým přístupem. V případě potřeby je dobré zapojit odborníky jak z oboru psychologie, tak morálky a pedagogiky. Použité fotografie a videomateriály musí odpovídat věku dětí a konkrétním charakteristikám dané skupiny. Je velmi důležité zaměřit se co nejvhodnějším způsobem na odpovědné používání internetu a sociálních sítí.
4. Probíraná témata a konfrontace/důvěra mezi dětmi a katechetou mohou dospělému umožnit porozumět konkrétním potřebám dítěte nebo

odhadnout citlivé fáze vývoje (i ty přirozené), které nesmí vést k tomu, že si katecheta vytvoří privilegovaný vztah s některým nezletilým. Správná a náležitá pozornost vůči potřebám dětí a dynamice jejich rozvoje může případně přivést katechetu k tomu, aby si o nich promluvil s vedoucím pastoračních aktivit, který toto téma otevře s rodiči nezletilého: rodiče jsou prvním a privilegovaným partnerem ve všech takovýchto úkonech.

5. Není vyloučeno, že katecheta si může u dítěte všimnout příznaků obtíží, jejichž možnou příčinu identifikuje v rodině, nebo dokonce může zaznamenat znaky zanedbávání nebo špatného zacházení. V takovém případě si o tom katecheta promluví důvěrně, opatrně, ale otevřeně s farářem, který kontaktuje příslušného referenta, případně Diecézní službu pro ochranu dětí, tak aby kompetentní osoby zhodnotily situaci a případně aktivovaly institucionální prostředky pomoci k tomu určené.
6. Zvláštní pozornost musí být věnována způsobu vedení a usměřování nepokojné skupiny: nikdy nesmí být použito verbální násilí nebo nadměrná hlasová agrese. Může dojít k případům, kdy se nezletilý chová k dospělému nevychovaně až urážlivě. Napomenutí, často nezbytné, musí respektovat limity a důstojnost dětí. Katecheta nicméně zapojí rodiče: správné spojení mezi rodinou a katechetou je nejlepším výchovným, a v případě potřeby i nápravným nástrojem.

7. Dalším dobrým nástrojem prevence je kvalitní vztah mezi vychovateli: žádný katecheta nesmí být ponechán ve svém úkolu sám, ale musí vždy být podporován celým týmem katechetů. Sdílení názorů v rámci týmu katechetů dané věkové skupiny, společná tvorba metodik, společné koncipování dobrých rad, přítomnost kněze nebo odpovědné osoby samotným katechetům pomáhá a podporuje je. Konfrontace názorů mezi katechety vede k nalezení způsobu, jak si vzájemně pomoci a podporovat se. Společná interpretace událostí dodává větší objektivitu při jejich pochopení.

AKTIVITY ANIMAČNÍ A SHROMAŽĎOVACÍ

Když mluvíme o shromažďovacích a animačních aktivitách pro nezletilé, můžeme mít na mysli obecné animační aktivity jako hry, tanec, farní slavnosti, ale také specifické činnosti pro určité skupiny. Nikdy nezapomínejme na opatrnost a zdravý rozum. V každém případě:

1. Výběr druhu hry a místa musí odpovídat věku dětí a počtu animátorů, kteří je doprovázejí. Ti nejmenší musí být při pohybu a v průběhu hry obzvláště hlídáni. Hry, a to i fyzické, musí vždy respektovat tělesnost a ostych každého z nich. V případě tance je třeba se vyvarovat nevhodných gest, která by mohla mít sexuální význam.

2. Do animačních aktivit farností jsou často zapojeni mladí vychovatelé a animátoři, protože jsou věkově blíže nezletilým a jsou schopni získat si jejich sympatie, úctu a důvěru. Jedná se o vychovatele méně „rodičovské“, vystupující spíše v roli „staršího sourozence“: starší dospělí často obtížněji získávají důvěru dospívajících. Je však pravdou, že úkol doprovázet dospívající nelze svěřit pouze sourozencům a že tito mladí vychovatelé musí mít dobrou podporu a doprovázení starších dospělých. Je potřeba, aby zde vždy byla dospělá osoba plnící roli formátora a koordinátora mladších animátorů. Skupina mladých animátorů dospívající mládeže nesmí být nikdy ponechána samotná, s tím, že má všechny potřebné zdroje: i skupina mladých vychovatelů musí být vychovávána a doprovázena.
3. Pro mnoho farností představují letní aktivity, zejména letní středisko volného času (*v českém prostředí tzv. „chaloupky“ nebo dnes příměstské tábory, poznámka české redakce*), jakýsi koncentrát všech činností, při kterých se setkává daleko více nezletilých než ve zbytku roku, což je více než dostatečný důvod k tomu, aby byla posílena odpovědnost všech zúčastněných animátorů a aby byli vědomě naladěni na pozitivní a proaktivní, ale zároveň prozíravý, opatrný a ostražitý styl.
 - a) Zcela zásadní je formace vedoucích a koordinátorů: cílem je pomoci jim mít oči otevřené i vůči

- chování nebo situacím, jež by mohly ohrozit ty nejmenší.
- b) Kromě formace koordinátorů bude nutná minimální, avšak efektivní formace všech animátorů účastnících se letního střediska volného času: neměla by se považovat za něco, co je jednou provždy dané, protože každý rok přicházejí noví, velmi mladí animátoři. Navíc je důležité, ačkoli tyto pokyny a doporučení již někdo mohl slyšet vícekrát, aby se tato část formace uskutečnila v plénu pro všechny: skutečnost, že všichni slyší ty samé věci a stejná doporučení, přispívá k vytvoření „sladěného prostředí“ a ke vzájemné péči. Vždy je třeba se vystříhat nepřípustného chování.
 - c) Ve věci organizace upozorňujeme zejména na výběr vhodných míst (vzhledem k věku dětí, zejména pro outdoorové aktivity) a bezpečnost při správě farních prostor, v nichž letní střediska volného času obvykle sídlí. Během přítomnosti dětí v oratoři musí být vstupní brána zavřená nebo jinak hlídaná, aby se zabránilo nekontrolovanému odchodu nezletilého nebo vstupu neoprávněných dospělých.
 - d) Právě kvůli vysokému počtu dětí je důležité pečlivé vedení docházky: nesmí vzniknout nejistota ohledně skutečného a každodenního převzetí nezletilého do péče. K vyplnění docházkové listiny na začátku dne je určena odpovědná osoba. Při každém přesunu mimo farní prostory a nádvoří je třeba zkontrolovat úplnost skupiny.

Docházková listina musí být předána na sekretariát k zaznamenání absencí.

- e) Nezbytná je dobrá organizace činnosti sekretariátu letního střediska volného času. Na začátku každého dne pracovníci sekretariátu informují kontaktní osoby jednotlivých skupin o jakémkoli souhlasu s předčasným odchodem dítěte: v uvedené dobu nesmí dítě odejít samo, nýbrž musí být přivedeno na sekretariát. Dále je předán seznam dětí, pro které nebyl poskytnut souhlas k publikování fotografií a videí, jakož i dětí s alergiemi a/nebo intolerancí na potraviny nebo léky, případně vyžadujících zvláštní zdravotní péči.
4. Dalšími důležitými shromažďovacími místy jsou školní tábory – vícedenní výjezdy – kempy – prázdninové pobyty. Specifická opatření vyplývají z trávení jednoho nebo více dnů mimo domov, v důsledku čehož je při plánování potřeba věnovat pozornost: zvládnutelnému počtu dětí; následnému početnímu poměru mezi instruktory a zapsanými dětmi; možné účasti rodičů nebo členů rodiny; přítomnosti dětí se zdravotním postižením; pečlivému výběru vychovatelů a instruktorů; výběru cílových míst odpovídajících věku nezletilých; tomu, zda objekt, ve kterém bude skupina pobývat, splňuje bezpečnostní předpisy. Kvůli rozmístění dětí do jednotlivých pokojů má být pro každou místnost určen vychovatel. Lepší je vybírat zařízení s místnostmi s nejméně šesti/osmi lůžky, ve kterých mohou být přítomni

alespoň dva vychovatelé. V hotelových zařízeních, jež obvykle nabízejí pokoje s omezenějším počtem lůžek, je nutné provádět obsazení pokojů a výběr vychovatelů s ještě vyšší obezřetností. Pokoje se nikdy nesmí zamykat zevnitř. Dozor v koupelnách a sprchách je třeba provádět jak s respektem k soukromí a studu dětí, tak s odpovědností. Pokud jde o aktivity jako takové, ty jsou rozděleny podle věkových kategorií, aby bylo možné vytvořit homogenní skupiny a zabývat se v nich odpovídajícími činnostmi. Vhodná preventivní opatření jsou přijímána podle typu destinace (moře, hory, města s uměleckým dědictvím). V případě náročných výletů musí být zajištěna přítomnost vůdce. Nikdy nesmí být opomenut souhlas rodičů, kterým musí být poskytnuty všechny potřebné informace o průběhu aktivit, programu jednotlivých dní, oblečení a vybavení vhodném pro daný typ destinace. Vždy je třeba poskytnout kontaktní údaje vedoucího skupiny. Děti musí být vybaveny kopií svého dokladu totožnosti a zdravotního průkazu.

SPORTOVNÍ AKTIVITY

Není pochyb o vzdělávací hodnotě sportu a důležitosti postavy trenéra. V tomto směru je však vhodné uvést několik velmi praktických opatření, souvisejících s šatnami.

1. Vždy je doporučena odpovídající obezřetnost a zdrženlivost chování. Některá povzbuzující gesta a blízkost dospělého ke sportovci, jež jsou v určitém prostředí pro všechny jasně viditelné a jednoznačné (například na hřišti během střídání), mohou v soukromějších a osobnějším kontextech, jako například uvnitř šaten, nabývat různých, třeba i zavrženíhodných konotací. Samotná přítomnost trenéra v šatně, což je velmi častá situace jak z praktických prostorových důvodů, tak z důvodu povinnosti dohlížet na nezletilé, vyžaduje zvláště zdrženlivé a náležité chování.
2. Na prostory šaten a sprch je třeba dohlížet přiměřeně, při zachování rozumné rovnováhy mezi respektem k soukromí a autonomii nezletilých a správným a řádným dohledem: spory uvnitř šaten v nepřítomnosti trenéra nebo nevhodné chování rozhodně nejsou vzácností. Zejména mezi adolescenty je možná též šikana. Proto je vhodné nenechávat sportovce bez dozoru, zejména ty malé a ty, pro něž je typická živost.

Zde jsou některá z opatření týkajících se používání šaten: a) žádoucí je současná přítomnost dvou zralých dospělých osob; b) v žádném případě není povolena přítomnost cizích nebo neoprávněných osob; c) v případě velmi malých dětí může být užitečné umožnit přístup do šaten rodičům. V každém případě se doporučuje umožnit přístup vždy pouze

jednomu rodiči na jednoho nezletilého, případně několika rodičům, výslovně zmocněným a pověřeným společnou dohodou všech rodin. I v takovýchto případech však trenér nebo asistent týmu nedelegují výkon dohledu kompletně a vždy jsou přítomni. Trenér ani dospělí asistenti se nesprchují společně s nezletilými. V případě, že zařízení nedisponuje samostatnou šatnou pro trenéry, musí se trenér převlékat a sprchovat až po odchodu dětí.

3. Je užitečné a především praktické, aby trenér na začátku sportovní sezóny při příležitosti setkání s rodiči a s ostatními dospělými, kteří tým doprovázejí, uzavřel s rodinami jakousi dohodu:
 - a) aby vysvětlil pravidla organizace a dohledu v šatnách; b) sdělil způsoby své vlastní přítomnosti a dohledu v šatnách; c) uvedl osoby oprávněné, se souhlasem rodičů, ke vstupu do šaten; d) definoval podmínky případné přítomnosti rodičů nejmenších i větších sportovců.

ČINNOST FARNÍ KAVÁRNIČKY/CENTRA

Tato zdánlivě nedůležitá činnost má – právě vzhledem k neformálnosti probíhajících kontaktů – svůj nezanedbatelný význam. Kromě potřeby všech předepsaných povolení a přísného dodržování platných předpisů (hygienických, daňových...) je třeba připomenout, že:

1. Dobrovolníky kavárničky by neměli být pouze nezletilí, ale měl by zde vedle případných nezletilých vždy působit alespoň jeden dospělý jako vedoucí osoba.
2. Ve chvílích nejrušnějšího provozu nebo předvídatelné přítomnosti adolescentů nebo mladých lidí (po skončení tréninku, během aktivit nebo v určitých časových rozmezích) by kavárník, ač plnoletý, neměl být příliš mladý ani by neměl být sám.
3. I kavárníci by měli absolvovat školení v otázkách ochrany nezletilých, během něhož bude jasně vysvětleno, že jejich služba nespočívá pouze v distribuci pokrmů a nápojů, ale že jejich úlohou je především vytváření pozitivního a proaktivního prostředí. Musí být definovány také způsoby kontroly navrhovaných činností a jejich průběhu.
4. Nikdy se nesmí ztratit ze zřetele vzdělávací specifická farní kavárničky/centra.
5. Nezletilým nikdy nesmí být podávány alkoholické nápoje a musí být zajištěno, aby čerstvě plnoletí nekupovali alkoholické nápoje, které by poté v uzavřených nebo otevřených prostorách oratoře/farního centra předávali nezletilým osobám.
6. Neobvyklé situace a podezřelí přítomní v kavárničce a v přilehlých prostorách musí být vždy a rychle hlášeni faráři nebo odpovědné osobě.
7. Při zavírání musí být zkontrolováno, že ve farním zařízení nezůstalo bez dozoru žádné dítě.

4

MÍSTA

BEZPEČNÉ PROSTORY PRO BEZPEČNOST LIDÍ

Zásadní, samozřejmě nejen z hlediska ochrany dětí, je bezpečnost prostředí a zařízení: jak konstrukční, v souladu se zákonnými předpisy (nouzové východy, výška parapetů oken v horních podlažích, údržba herních ploch a vybavení poskytovaného dětem), tak z hlediska údržby (nestabilní střešní tašky, římsy, pravidelná a pololetní revize a údržba hasicích přístrojů): právě údržbu je nutné provádět pečlivě a včas, bez jakéhokoli prodlení. Je vhodné, aby dohledem nad těmito záležitostmi byla pověřena alespoň jedna dospělá osoba, jež zaručí pravidelnou údržbu, bude mít k dispozici kontakty na pohotovostní servis (instalatér, elektrikář, zedník) a bude připravena uzavřít prostor a zabránit pomocí zvláštních značek, cedulí či staveništních pásek přístupu do míst, v nichž hrozí nějaké nebezpečí.

VÝBĚR PROSTOR V SOUVISLOSTI S TYPEM AKTIVITY A ÚČASTNÍKŮ

Druhé hledisko konání aktivit organizovaných, řízených a sledovaných dobrovolníky a pastoračními pracovníky se týká vhodného výběru míst, odpovídajících typu činností nabízených nezletilým a jejich věku. Uvnitř oratoře nebo farního centra (ve vnitřních i venkovních prostorách) je nutné přijmout taková opatření, aby děti nebyly podněcovány ke vstupu a k pobytu na místech skrytých před okolními

zraky nebo na místech bez jakékoli kontroly (např. komory, sklepy, málo navštěvované místnosti, kouty nádvoří). Mimo farní centrum je třeba se vyhnout obtížně kontrolovatelným místům v případě her pro velmi malé děti, během nichž dochází k rozptýlení hráčů, případně nočních her na otevřených prostranstvích. Počet přítomných vychovatelů musí být vždy přiměřený velikosti prostoru, míře pohybu vyžadované aktivitou, věku nezletilých a skutečné kontrole obvodu hrací plochy. Vždy je třeba provést preventivní obhlídku, bez nadměrného spoléhání na paměť nebo vzpomínky na to, jak prostory vypadaly kdysi, k ověření, že nedošlo ke změnám stavu těchto míst (jako například odstranění plotů, otevírání nových silnic či stavenišť v okolí).

HLÍDÁNÍ A OCHRANA PROSTOR

Obecněji řečeno, dobrá prevence a ochrana nejmenších závisí na účinném dohledu nad jejich prostředím. Základním bezpečnostním kritériem, souvisejícím s hlídáním takových míst, je jejich přehlednost. Velmi důležitým faktorem je samozřejmě tvar prostor a jejich velikost: v některých případech mohou být plochy a farní budovy vyhrazené aktivitám dětí a dospívajících velmi velké, přinejmenším ve vztahu k počtu dospělých, kteří na ně mohou dohlížet, což na dohled a přítomnost klade zvláštní nároky. Na menší prostory lze dohlížet snadněji, i když je v každém případě nutné nepolevit

v bdělosti a zamezit přístupu do otevřených nebo nehlídaných prostor, hal či sklepů. Nejdůležitější je mít dobré povědomí o tvaru míst a prostor, o nejskrytějších zákoutích a o souvisejících rizicích: rozpoznání jakýchkoli omezení a nedostatků umožní provést nápravu prostřednictvím určitých organizačních opatření.

Kamery nebo kamerové zabezpečovací systémy mohou v některých případech zabránit krádežím nebo šikaně. Připomínáme, že kamerové zabezpečovací systémy musí být instalovány venku, nejlépe po obvodu nebo v nejméně skrytých prostorech (vstupy do sklepů, skryté dveře, meziprostory, stojany na jízdní kola...). Vnitřní kamerové systémy lze instalovat pouze pro specifické a konkrétní potřeby, v blízkosti vstupů nebo míst zvláštního významu z hlediska dohledu. V souladu se zákonem musí být tato zařízení označena informačními tabulemi s uvedením správce údajů a účelu dohledu. Vždy musí být přísně dodržována legislativa týkající se kamerových zabezpečovacích systémů a soukromí.

V každém případě je nutné zdůraznit, že kamery nemohou být jediným řešením otázky dohledu: v případě nedostatku účinné a přátelské přítomnosti dobrovolníků a dospělých vedoucích není přínos těchto systémů nijak zásadní. Během otevírací doby zařízení je proto lepší minimální a diskrétní dohled ze strany přítomných dobrovolníků a dospělých. Kamerový zabezpečovací systém pak může být užitečný zejména během nočních a zavíracích hodin příslušných zařízení.

Několik dospělých může pozorným pohledem na nádvořích zaznamenat přítomnost neznámých seskupení dětí, které farnost navštěvují zřídka: je to příležitost dát o sobě vědět, prohodit pár slov a zároveň ukázat, že jsou prostory hlídané.

Pozorně je třeba sledovat opakovanou přítomnost dospělých (zejména neznámých), kteří se zde zdržují bez zjevného důvodu.

Dohled nad nádvořími a volnými prostranstvími nabývá na důležitosti zvláště ve farních zařízeních velkých rezidenčních center nebo u těch, jež jsou umístěna poblíž frekventovaných komunikací, které právě z tohoto důvodu mohou poutat pozornost osob (dospělých nebo nezletilých), zabývajících se distribucí drog. Pozorně je třeba sledovat výskyt málo známých osob nebo dospělých, kteří se na nádvořích zdržují krátkou dobu a navazují s dětmi letmé kontakty. Účinným odrazujícím prostředkem proti nevhodnému chování může být i dobré osvětlení obvodových prostor a nádvoří.

SPRÁVA PŘÍSTUPU: EVIDENCE KLÍČŮ

Prostory farnosti jsou bezpochyby určeny všem a nikomu nejsou uzavřeny, avšak aby byly skutečně pro všechny, musí být pro všechny také bezpečné. To vyžaduje pečlivou, vědomou a obezřetnou správu prostor. Jsou určitě k dispozici, to však neznamená, že jsou otevřené bez pravidel přístupu nebo bez plného vědomí těch, kdo jsou za tyto prostory od-

povědění, o tom, kdo do nich má přístup a kdy a za jakým účelem je používá.

Pečlivá správa klíčů není známkou uzavření, ale naopak odpovědného dohledu a skutečné péče:

- musí být proveden soupis klíčů a musí být zajištěno, aby nejvzdálenější prostory nebo místa, která mohou uniknout účinné kontrole, nebyly ponechány otevřené;
- zejména nesmí být volně přístupné: suterény, meziprostory, prostory pod schody, podkroví, půdy, kotelny, kuchyně;
- musí být vypracován seznam spolupracovníků oprávněných k držení určitých klíčů na základě typu služby, kterou vykonávají;
- zámky, u kterých se neví, kolik klíčů je v oběhu a kdo je drží, musí být vyměněny;
- na sekretariátu nebo na jiném vhodném místě musí být umístěn závěsný panel na klíče;
- klíče nesmí být poskytnuty nezletilým, ledaže by jejich vstupu do místností nebo prostor byla přítomna dospělá osoba.

KOSTEL – SAKRISTIE

Správa liturgických míst by měla být v souladu s posvátností těchto míst. Také přístup do sousedících prostor (sakristie, sklady, podkroví, zvonice, přístup na kůr) musí být pod kontrolou (i když jen formou

uzamčení na klíč), a to z důvodu jak bezpečnosti, tak opatrnosti.

FARNÍ DŮM A OBYDLÍ KNĚŽÍ

Dimenze duchovní služby neznamena, že kněz nepotřebuje zázemí (a tedy i prostory) pro svůj osobní život. Z technických důvodů se někdy v budově fary nachází také farní kancelář nebo zasedací místnosti: v každém případě by měl být veřejný prostor jasně vymezen a oddělen od prostor určených k soukromému bydlení kněze. Kněz trvale bydlí na faře. Část fary vyhrazená k soukromému bydlení není místem, které by mělo být ať už běžně nebo příležitostně navštěvováno, natož nezletilými. V případě, že se někdo (známý nebo neznámý) ocitne v nouzi a potřebuje nalézt dočasné ubytování, musí mu být poskytnuto ve speciálně vyhrazených zařízeních (diecézních nebo farních) nebo, neexistuje-li jiné okamžité řešení, ve farních zařízeních oddělených od obydlí kněze, v každém případě však pouze dočasně. V těchto případech je vždy žádoucí, zejména pokud se to týká nezletilých, aby byla kromě kněze a hosta přítomna též třetí dospělá osoba. Také vzdělávací iniciativy zahrnující společné bydlení dospívajících či mladých lidí probíhají vždy a pouze ve veřejných částech farních budov, nikoli v místnostech určených k bydlení faráře. V každém případě musí být zajištěna náležitá přítomnost plnoletých vychovatelů.

ORATOŘ / FARNÍ CENTRUM

V místnostech a sálech, které jsou ve stanovených časech obecně přístupné veřejnosti (místnost pro dospívající, herna...), musí být vždy přítomen dospělý dobrovolník vykonávající dohled.

Ostatní učebny, místnosti nebo prostory, které jsou využívány pouze příležitostně (například: učebny katechismu, pracovny), jsou otevřeny pouze v případě potřeby, aby se zabránilo přítomnosti nezletilých nebo jiných neoprávněných osob. Prostory pro specifické použití (například tělocvična, hudební místnost...) mají vždy určenu kontaktní osobu, která spravuje přístup do těchto prostor, zejména pokud jsou umístěny mimo hlavní budovu.

Místnosti určené k pořádání občerstvení nebo k pořádání oslav se otvírají podle potřeby na základě požadavků rodin. Zvláštnímu dohledu podléhají zejména v případě jejich využívání adolescenty. Podkroví, sklepy, suterény, komory, sklady, kuchyně, kotelny, elektrické rozvodny apod. jsou vždy pečlivě uzavřeny, a to jak kvůli bezpečnosti těch, kdo k nim mají přístup, tak pro to, aby se z nich nestaly úkryty mimo jakoukoli kontrolu.

Zejména v případě aktivit spojených s účastí většího počtu osob (letní a zimní střediska volného času...) je před uzavřením farního centra třeba provést závěrečnou kontrolu prostor. V případě dvorů, dětských hřišť a (během otevírací doby) otevřených a volně přístupných prostor, ve kterých dochází ke shromažďování a spontánním neorganizovaným

hrám, je vždy doporučena přítomnost alespoň jednoho dospělého (například kavárníka), jenž zabezpečí správu, dohled a rychlý zásah v případě potřeby. Přístup do těchto prostor je však povolen pouze během otevírací doby oratoře. Není vhodné, aby se děti nebo nezletilí zdržovali ve farních zařízeních v době, kdy jsou zavřená a bez dozoru.

5

NÁSTROJE

PÍSEMNÝ SOUHLAS RODIČŮ

Důležitým a nezbytným nástrojem k informování rodičů o farních aktivitách, do kterých jsou jejich děti zapojeny, je souhlas s konkrétními aktivitami, jež farnost nabízí.

V tomto ohledu se může hodit několik doporučení:

1. Od rodičů (nebo zákonných zástupců) je vhodné získat písemný, nikoli jen verbální souhlas: stačí obyčejný podpis na důkaz seznámení se a souhlasu s účastí, připojený v dolní části letáku s popisem aktivity.
2. Ve formuláři musí být uveden popis aktivity, kdo ji organizuje, časy setkání (odjezd, příjezd, ukončení), údaj o místě, kde se aktivita bude konat, jakož i způsob zajištění dopravy (pěšky, autobusem, minibusem farnosti/oratoře, autem rodičů...).
3. Důležité je uvést odpovědnou osobu/průvodce (s příslušným telefonním kontaktem), na které se rodič může v případě potřeby obrátit.
4. Formulář by měl obsahovat žádost o telefonní číslo rodičů, aby je bylo možné v případě potřeby kontaktovat. Pravda je, že mnoho farních kanceláří má adresář s kontakty každého dítěte; ten však nemusí být aktualizován nebo rodiče nemusí být na čísle registrovaném v kanceláři skutečně k zastížení. Je lepší pokaždé, prostřednictvím formuláře souhlasu podepsaného rodiči,

- požádat o telefonní číslo, na kterém je zaručena dosažitelnost rodičů během aktivit, pro které je souhlas vyžadován.
5. Pokud je předpokládáno filmování nebo fotografování, musí rodiče poskytnout zvláštní souhlas se zpracováním a šířením obrazového (a zvukového) materiálu, a to způsobem uvedeným ve zvláštním informačním sdělení.
 6. Je žádoucí, aby sdělení a informace byly poskytovány přímo rodinám.
 7. Nedoporučuje se kontaktovat nezletilého přímo, například na jeho mobilním telefonu, a/nebo uzavírat s ním dohody jakéhokoli druhu bez předchozího souhlasu rodičů.

Nesmíme zapomínat, že s formuláři souhlasu, obsahujícími osobní údaje, je třeba nakládat náležitě a pečlivě v souladu s platnými předpisy. Viz: cirkev.cz/cs/zpracovani-osobnich-udaju a mvcr.cz/gdpr/clanek/co-je-gdpr.aspx

VYUŽITÍ TECHNOLOGICKÝCH NÁSTROJŮ

Počítače, mobilní telefony či fotoaparáty jsou velmi užitečné nástroje, které však mohou být používány i nevhodným způsobem. Je proto nutné, aby existovala výchova k tomu, jak je používat, a aby vychovatelům, animátorům a dobrovolníkům byla poskytnuta určitá přesná pravidla. V tomto ohledu je dobrý příklad vychovatelů nepostradatelný. Ze-

jména není rozumné, aby ve farních zařízeních bylo k dispozici volně přístupné připojení k internetu.

Internetové linky používané farnostmi, zejména ty s bezdrátovým připojením, musí být vždy zabezpečeny přístupovým heslem, které je nutné pravidelně měnit.

Trvale je třeba používat aktualizované filtry, zabráňující přístupu na stránky zakázané nezletilým.

Využití internetu je jistě cenné i pro farní aktivity určené pro nezletilé a pro jejich zapojení: pomysleme například na vyhledávání videí, textů písniček, videoklipů či obrázků, které jsou bezpochyby užitečné pro dobrou komunikační, katechetickou a vzdělávací metodiku. Někdy potřebují internet i samotní animátoři (i nezletilí) k vyhledání hudby, videí, tanců i čehokoli dalšího, co je pro farní aktivity zapotřebí. V tomto případě se jeví jako vhodné zajistit rozdělení internetového připojení farního zařízení na jedno vyhrazené pro vedení/kancelář a chráněné neveřejným heslem a jedno určené pro širší využití, náležitě opatřené dobrými filtry a heslem, poskytnutým v případě potřeby animátorům/vychovatelům. Je důležité, aby toto heslo bylo často měněno, především pokud se jedná o bezdrátové připojení. Zejména pokud jde o mobilní telefony, Facebook, Instagram, WhatsApp a webová sociální média, existuje hustá virtuální síť webových kontaktů, jež může zahrnovat nezletilé a dospělé vychovatele farnosti. Sociální média jsou velmi často vychovateli farnosti využívána pro komunikaci s nezletilými ohledně farních aktivit. Máme

na myslí čím dál rozšířenější vytváření skupin na WhatsAppu k rozesílání organizačních oznámení, připomenutí termínů k zápisu, podmínek účasti, provozní doby. V těchto případech je použití skupin na WhatsAppu velmi výhodné, je však doporučeno přijmout některá důležitá opatření:

1. Lepší je, pokud jsou whatsappové skupiny vytvářeny mezi dospělými: tedy s rodiči dětí, nikoli se samotnými nezletilými, zejména pokud jde o nezletilé mladší 14 let.
2. Alternativně, zejména pro děti, které dosáhly věku 14 let: při vytváření skupiny na WhatsAppu s nezletilými dětmi je vhodné požádat rodiny dětí o souhlas nebo v každém případě nalézt příležitost, jak si promluvit s rodiči skupiny a získat jejich souhlas.
3. Je třeba vysvětlit, že tyto whatsappové skupiny neslouží žádnému jinému účelu, než je rozesílání oznámení a informací ohledně farních aktivit. Dospělý, animátor ani katecheta, se nesmí zapojovat do chatování s dětmi a tyto skupiny nesmí sloužit ani k chatování mezi dětmi navzájem.
4. Je třeba zabezpečit, aby farní dobrovolník, zajišťující aktivity s nezletilými, nikdy nezveřejňoval fotografie nezletilých na Facebooku, Instagramu či whatsappových skupinách, zvláště pokud v tomto směru není dán výslovný a informovaný souhlas rodičů.
5. V případě, že některý z nezletilých zveřejní nevhodnou a/nebo urážlivou fotografii nebo text

na whatsappové skupině nebo Facebooku, musí být tento materiál okamžitě odstraněn a skupina v případě potřeby zrušena.

ZVEŘEJŇOVÁNÍ FOTOGRAFIÍ NEZLETILÝCH VE FARNÍM ZPRAVODAJI A NA FARNÍCH INTERNETOVÝCH STRÁNKÁCH

Ke zveřejnění fotografií nebo záběrů, zobrazujících nezletilé osoby rozeznatelným způsobem, ve farním zpravodaji nebo na oficiálních stránkách nebo sociálních sítích farnosti je nezbytný předchozí informovaný písemný souhlas obou rodičů nebo zákonných zástupců. Souhlas musí být vyjádřen oběma rodiči na základě sdílené rodičovské zodpovědnosti. Kněží, pastorační pracovníci a dobrovolníci musí mít na paměti, že zveřejnění fotografií a videí nezletilých na jejich osobních facebookových nebo instagramových stránkách nebo jiných sociálních sítích spadá ve všech ohledech do jejich osobní odpovědnosti.

Je třeba zdůraznit delikátnost zveřejňování fotografií nezletilých na sociálních médiích, jako je Instagram nebo Facebook (včetně farních): každý zveřejněný snímek se totiž stává předmětem rozsáhlého šíření prostřednictvím sítě „přátel“.

A konečně, pokud jde o kvalitu fotografií zveřejněných na webu, doporučuje se, aby snímky nebyly ve vysokém rozlišení, zvláště pokud jsou na nich nezletilí zachyceni v popředí. Stejně doporučení platí také pro tištěné publikace nebo on-line zveřejnění

fotografií zachycujících velké skupiny dětí (například všechny děti účastníci se katecheze nebo kempu).

Cenné informace a příslušné formuláře je vhodné mít na webových stránkách příslušné biskupské konference.

FARNÍ KANCELÁŘ

Důležitým referenčním místem pro rodiny a pro koordinaci farních aktivit je zcela jistě farní kancelář, která by měla:

1. Vypracovávat seznamy dětí, jejichž rodiče podepsali souhlas s účastí na farních aktivitách a ve stejném formuláři souhlasu poskytli: adresy, ..., telefonní čísla.
2. Disponovat kopií programu aktivit, aby mohla vyhovět případným žádostem rodin o informace nebo jiným žádostem.
3. Uchovávat formuláře souhlasu podepsané rodiči tak dlouho, jak je to nutné.
4. Mít připraven, k okamžité konzultaci, seznam užitečných telefonních čísel pro případ potřeby nouzové pomoci (první pomoc, hasiči, ..., lékařská služba).

Přístup k seznamům a osobním údajům všech nezletilých (netýká se to však pouze nezletilých) musí být chráněn heslem vyhrazeným pouze pro zaměstnance kanceláře.

K údajům, jež musí být chráněny heslem, patří také fotografie a videa.

Všichni, kdo zpracovávají data pro správce údajů v rámci jeho struktury, tedy pracovníci farní kanceláře pro farnost, přebírají roli „osob pověřených zpracováním“ nebo „osob oprávněných ke zpracování“ a – ačkoli to není povinné – je dobré udělit těmto osobám zmocnění písemným dopisem, obsahujícím specifikaci pokynů ke zpracování údajů. Připomíná se důležitost uchování souhlasu se zveřejňováním záběrů a fotografií, jakož i prohlášení rodičů/zákonných zástupců, kteří souhlas odmítli.

Nezřídkou se také může stát, že nezletilý musí opustit farní zařízení před řádným koncem probíhající činnosti (z důvodu návštěvy lékaře, ..., doučování nebo rodinných důvodů).

V těchto případech je vhodné, aby:

1. Žádosti o „předčasný odchod“ byly rodinami podávány písemně. Vždy je třeba si vyžádat, aby rodiče uvedli čas, ve který si přijdou dítě vyzvednout, případně jinou osobu, jež dítě vyzvedne v jejich zastoupení.
2. V případě přání rodiny, aby se nezletilý vrátil domů sám, byl tento požadavek vždy uveden výslovně a písemně.
3. V každém případě je důležité, aby byl vždy přítomen dobrovolník/dospělý, který se prostřednictvím jednoduchých a neformálních otázek ujistí, že osoba, které je dítě předáváno (pokud to není rodič), je opravdu zmocněnou osobou.

6

ZÁVĚREM

Tyto informace k osvědčeným postupům ochrany nezletilých ve farnosti si rozhodně nečiní nárok být příručkou, která by řešila všechny různorodé situace, jež mohou nastat, nebo poskytovala vyčerpávající odpovědi na všechny související otázky. Je zřejmé, že pár praktických opatření nemůže stačit v případě, že chybí jasné povědomí o vlastní roli svědka víry a vychovatele u všech pastoračních pracovníků. Pokud však všichni, kteří se rozhodnou přispět svým dílem ke službě farnosti, budou sdílet evangelní nadšení pro výchovu těch nejmenších, bude možné najít nejvhodnější způsob, jak v každém specifickém farním prostředí promítnout tuto péči o nejmenší do co nejlepších a nejúčinnějších postupů.

7

PŘÍLOHY

OPERATIVNÍ POKYNY K OCHRANĚ NEZLETILÝCH

Tradice našeho církevního zařízení nám poskytuje účinné metody a opatření, zaručující bezpečné a spolehlivé prostředí pro nezletilé.

Aby tato vzácná skutečnost, jež je pro naše farnosti charakteristická, trvala a upevňovala se, tím spíše tváří v tvář neustálému vývoji společnosti – stačí pomyslet na svět komunikací a sociálních sítí –, je vhodné a užitečné ozřejmit jistá opatření, jež musí být osvojena a akceptována všemi dospělými, kteří jsou v rámci církevních aktivit z jakéhokoli titulu v kontaktu s nezletilými.

Následující pokyny, které již z velké části jsou společným dědictvím našich komunit, se nesnaží o úplnost, a budou proto muset být vhodně přizpůsobeny různým církevním společenstvím naší diecéze. Cílem těchto pokynů, v souladu s *Pokyny pro ochranu nezletilých a zranitelných osob* Italské biskupské konference, je podporovat a povzbuzovat moudré a obezřetné směřování, jasně ukazovat možnosti postupu a zdůrazňovat, které projevy chování ve vztahu k nezletilým jsou nejdůležitější, které přístupy musí být následovány s nadšením a odhodláním, a na druhé straně jakého chování je třeba se bedlivě vyvarovat, protože nemůže být z žádného titulu součástí správného pastoračního působení.

Zaměříme se zejména na některé zvlášť důležité body: převládající způsob účasti nezletilých na aktivitách církve; možnosti zneužití; hlavní závazky,

kteří je třeba přijmout; kritéria pro výběr a formaci těch, kteří se v církvi starají o nezletilé; požadavky kladené na církevní prostředí; nutnost získání souhlasu rodičů.

ÚČAST NEZLETILÝCH NA AKTIVITÁCH CÍRKVE

Nezletilí jsou přítomni v mnoha kontextech církevního života; mezi nejběžnější patří:

- účast na liturgických slavnostech;
- příprava na svátosti a katecheze;
- liturgická služba, zejména v roli ministrantů nebo služebníků liturgické hudby;
- účast na výletech nebo poutích;
- účast na aktivitách oratoře, jak v průběhu roku, tak na letní oratoři;
- sportovní aktivity;
- formační pobyty: letní tábory nebo tábory v jiných obdobích roku;
- navštěvování katolických škol (mateřská, základní a střední);
- využívání charitativních nebo zdravotnických služeb církve;
-

Za rovnocenné nezletilým jsou považováni dospělí v určitých nestabilních situacích pramenících z omezení psychické povahy (*Normae de gravioribus delictis*, čl. 6 § 1 odst. 1

V případě pochybností ohledně plnoletosti subjektu (tedy vždy, když plnoletost není jasně zřejmá nebo prokazatelná dokumentem) je třeba zaujmout postoj, jako by šlo o nezletilého.

Dále je také třeba zvážit kategorii zranitelných osob, tak jak jsou definovány platnou legislativou (*Vos estis lux mundi*, čl. 1 § 2.b: „Každá osoba ve stavu nemoci, fyzického či psychického oslabení nebo zbavení osobní svobody, který fakticky, byť jen příležitostně, omezuje její schopnost chápat nebo projevit vůli nebo jakkoli se bránit útoku.“

Poškození nezletilých při aktivitách církve, jichž je třeba se vyvarovat

Dospělí, kteří se podílí na církevních aktivitách, mají závazek nikdy se nechovat tak, že by to pro nezletilé svěřené do jejich péče znamenalo:

- fyzické týrání (tresty, nadměrné použití síly, různě způsobené škody na zdraví);
- emoční zneužívání (přehnaná kritika, šikana, nepřiměřené tresty, neodpovídající očekávání);
- sexuální zneužívání (sexuální akt, osahávání, výzva k účasti na jakémkoli nemravném jednání, ukazování výslovně sexuálního materiálu, vystavení nezletilého nemravnému materiálu jakýmkoliv způsobem nebo technologií);
- zanedbávání nebo nedbalost (nezletilý ponechán sám, chování v rozporu s pravidly hygieny nebo správné výživy, zanedbávání lékařské péče).

Závazky, jež církev musí přijmout v oblasti podpory ochrany nezletilých

Dospělí působící v církevním prostředí se za účelem ochrany nezletilých zavazují:

- předcházet jakémukoli zneužívání přijetím nezbytných a vhodných opatření, tak jak jsou stanovena tímto dokumentem a právními předpisy pro konkrétní druh činnosti (například školní činnost);
- neprodleně a známými formami podávat odpovědným osobám oznámení o jakémkoli zneužití.

Aby bylo možné splnit závazek dospělých k ochraně nezletilých, musí být vždy jasně stanovena struktura odpovědnosti:

- u každé aktivity, do níž jsou zapojeni nezletilí (hry, modlitby, formace, ...), musí odpovědná osoba církevního zařízení, v němž uvedená činnost probíhá, určit dospělou osobu, odpovědnou za tuto konkrétní činnost;
- osoba odpovědná za tyto činnosti musí neprodleně hlásit případné problémy vzniklé v souvislosti s ochranou nezletilých, a to odpovědné osobě církevního zařízení, v němž uvedená činnost probíhá;
- odpovědná osoba církevního zařízení musí neprodleně hlásit případné problémy vzniklé v souvislosti s ochranou nezletilých církevnímu představenému, jemuž je podřízena (diecéznímu ordináři, hlavnímu představenému, ...).

Ti, kdo v církvi zastávají odpovědné funkce v oblastech, do nichž jsou zapojeni nezletilí, proto musí:

- zvyšovat povědomí dospělých, kteří v církvi mají vztahy s nezletilými, o rizicích, která mohou vyplývat z nesprávného chování, a přijímat proto specifická opatření týkající se ochrany, do kterých zapojí i samotné rodiny nezletilých;
- se zvláštní péčí vybírat dospělé osoby, které musí nebo mohou být v kontaktu s nezletilými;
- stanovit, jaké pokyny je třeba dodržovat při formaci dospělých, kteří musí nebo mohou být v kontaktu s nezletilými;
- zajistit znalost a dodržování pravidel chování obsažených v tomto dokumentu ze strany dospělých, kteří jsou v kontaktu s nezletilými;
- efektivně a neprodleně reagovat na jakákoli případná oznámení, obdržaná v souvislosti se zneužíváním nezletilých nebo s podmínkami nebezpečnými pro nezletilé, kdy primárním zájmem je ochránit samotné nezletilé od jakýchkoli (dalších) škod.

Kritéria výběru osob, jež se v církvi starají o nezletilé, a jejich formace

Kritéria pro výběr těch, kdo se starají o nezletilé, jakož i formační/informační aktivity v oblasti ochrany nezletilých musí být rozlišeny s ohledem na různé skupiny zúčastněných dospělých:

- kněží a jáhni: absolvují zvláštní formaci na téma ochrany nezletilých v rámci počáteční formace v semináři (nebo formace pro trvalý diakonát);

- následně je jim poskytována průběžná aktualizace prostřednictvím trvalé formace duchovenstva;
- zasvěcené osoby: absolvují zvláštní formaci na téma ochrany nezletilých v rámci počáteční a trvalé formace zajištěné jejich vlastním institutem a případně se účastní vzdělávacích iniciativ organizovaných diecézí;
 - profesionální vychovatelé: absolvují zvláštní formaci na téma ochrany nezletilých v rámci svého odborného vzdělávání a účastní se vzdělávacích iniciativ organizovaných diecézí (je vhodné ověřit, zda nejsou účastní žádných právních sporů týkajících se nezletilých);
 - dobrovolní, stálí a příležitostní vychovatelé: struktura, ve které působí, jim nabízí formaci zaměřenou na hlavní opatření, jež je třeba přijmout ve vztahu k nezletilým, účastní se vzdělávacích iniciativ organizovaných diecézí (zkušenější vychovatelé dostávají též za úkol doprovázet a podporovat ty méně zkušené);
 - dospělí bez vzdělávacích úkolů, účastníci se církevních aktivit (například ti, kdo se starají o kávrničku nebo o úklid oratoře): jsou informováni o pokynech tohoto dokumentu a o zvláštních opatřeních ve vztahu k prostředí, v němž působí;
 - nezletilí, jež jsou povoláni k zajišťování animačních úkolů ve službě ostatním nezletilým, se odkazují na dospělé vychovatele, dohlížející na jejich činnost.

Výše uvedené pokyny musí být rozlišeny s ohledem na jednotlivá prostředí, v nichž jsou nezletilí v církvi přítomni, jak je uvedeno v prvním bodě tohoto dokumentu, aniž by kterékoli z těchto prostředí bylo opomenuto. V této perspektivě se výše uvedené specifikace ohledně výběru a formace vychovatelů týkají i těch, kdo se v církevním kontextu různými způsoby zabývají zajišťováním sportovních aktivit.

Církevní prostředí navštěvovaná nezletilými

Pro bezpečnost nezletilých, jež musí být zaručena odpovědnými osobami příslušných církevních zařízení, musí tato prostředí splňovat následující vlastnosti:

- prostředí musí umožňovat sledování průběhu aktivit (nesmí nabízet skryté prostory, případně musí být jasně vyjádřen zákaz vstupu nezletilých do takových prostor);
- prostředí nesmí být příliš otevřené nebo obtížně kontrolovatelné;
- osvětlení prostředí musí být přiměřené jak v interiéru, tak v exteriéru (v tomto případě zejména pro večerní použití);
- prostředí musí být bezpečné z hlediska možných úrazů;
- při navrhování organizovaných aktivit pro nezletilé (například letní oratoř) je třeba stanovit odpovídající kritéria pro dohled nad vstupy do církevních prostor navštěvovaných nezletilými;
- musí být stanovena adekvátní kritéria pro úpravu způsobů, jakými nezletilí opouštějí prostředí,

- v němž se konají organizované aktivity, s upřesněním způsobů předání nezletilého dospělému při odchodu domů (nebo převzetí odpovědnosti dospělých, majících rodičovskou zodpovědnost, v případě požadavku na umožnění samostatného odchodu nezletilého);
- v prostředích pravidelně navštěvovaných nezletilými musí být zaručena trvalá přítomnost dohlížejících osob: odpovídající počet vychovatelů během konání organizovaných činností, přítomnost alespoň jednoho odpovědného dospělého (nebo více dospělých v případě, že prostředí nelze adekvátně sledovat v jedné osobě) během spontánních aktivit shromažďování a neorganizovaných her.

Souhlas rodičů s činnostmi organizovanými pro nezletilé církevními subjekty

Osoba odpovědná za tyto činnosti si musí být jistá, že činnosti nabízené nezletilým byly dříve od-souhlaseny těmi, kdo vůči nezletilým mají rodičovskou zodpovědnost (oba rodiče):

- je vyžadován vědomý a doložený (písemný) souhlas rodičů s účastí nezletilých na aktivitách organizovaných farností nebo jakýmkoli jiným církevním subjektem;
- souhlas musí být obnoven vždy, když navrhované činnosti z jakéhokoli důvodu přesahují již udělený souhlas (z hlediska prostředí konání, typu činností, účelu navrhovaných činností, překročení očekávaného časového rozmezí);

- osoba odpovědná za tyto činnosti musí těm, kdo mají rodičovskou zodpovědnost, poskytnout odpovídající informace o prováděných aktivitách a o totožnosti vedoucího/vedoucích;
- souhlas udělený rodiči musí být uchováván po dobu nejméně pěti let v archivu církevního zařízení, v jehož rámci se dané činnosti uskutečňují.

Obecný přístup, jenž musí být při konání církevních aktivit dodržován všemi dospělými, kteří jsou pověřeni výchovnými úkoly nebo kteří jsou v jakémkoli vztahu s nezletilými

Žádoucí chování:

- zacházet s nezletilými se stejným respektem, vyhýbat se zvláštnímu rozlišování;
- jednat s jedním nebo více nezletilými pokud možno za přítomnosti ostatních (vyhýbat se odlehlým místům);
- dbát na vlastní chování tak, aby vůči nezletilému nebylo nevhodné, urážlivé nebo obtěžující: v používání jazyka, konverzaci, gestech, pohledech, tělesných kontaktech či ve způsobech, jakými se dospělý prezentuje (slušnost v oblékání, péče o vlastní osobu);
- naslouchat nezletilým a zajistit, aby vždy mohli svobodně vyjádřit své emoce;
- respektovat sféru soukromí a intimity nezletilého, i když je mu třeba pomáhat při provádění úkonů osobní péče nebo při jakékoli jiné činnosti osobní povahy;

- dohlížet na chování mezi nezletilými osobami a věnovat jim náležitou péči, aby nedocházelo k újmě, jež může vyplývat z omezování či týrání mezi vrstevníky (například šikana);
- informovat rodiny o plánovaných činnostech a způsobu jejich organizace v případě, že překračují běžnou podobu činností probíhajících v příslušném církevním prostředí;
- informovat rodiny a jednat s nimi o jakémkoli projevu nepohody nezletilého;
- osobě odpovědné za určité aktivity neprodleně ohlásit chování a situace, jež pro nezletilé mohou být potenciálně nebezpečné;
- osobě odpovědné za určité aktivity neprodleně ohlásit skutečnosti, jež jsou pro nezletilé škodlivé.

Nežádoucí chování:

- nezletilého bít, fyzicky napadat nebo fyzicky týrat;
- nezletilého psychologicky zneužívat (verbálním nebo emocionálním způsobem, jako je ponižování a různé formy pohrdání) s negativním dopadem na jeho harmonický a sociálně-emocionální vývoj;
- chovat se způsobem, jenž je pro nezletilé špatným příkladem;
- mluvit k nezletilému nebo se k němu chovat urážlivým, nevhodným nebo sexuálně provokativním způsobem;
- projevovat vůči nezletilému jakoukoli formu sexuálního zájmu nebo aktivity, včetně nevhodné-

ho fyzického kontaktu (i když se výslovně netýká sexuální oblasti těla);

- zasílat nezletilému prostřednictvím jakéhokoli nástroje písemné, zvukové nebo obrazové zprávy škodlivého nebo ponižujícího charakteru;
- přijímat nezletilé ve svém obydlí bez přítomnosti dalších dospělých;
- pastorační činnosti pro nezletilé vykonávat v obydlí vychovatele, s výhradou přítomnosti dalších dospělých, pouze zcela výjimečně a s výslovným souhlasem odpovědné osoby církevního zařízení, v jehož rámci se dané činnosti uskutečňují;
- udělovat svátost smíření nezletilému v soukromém obydlí, s výjimkou případu, kdy nezletilý z jakéhokoli důvodu nemůže obydlí opustit a je v něm přítomen další dospělý;
- trávit čas sám s nezletilými na odlehlém místě nebo v každém případě na místě, jež není viditelné;
- spát s jedním nebo více nezletilými ve stejné místnosti (nebo ve stanu či na jiném omezeném místě) bez dalších dospělých;
- spát ve stejné posteli s nezletilým;
- ukládat nezletilým fyzické tresty nebo jim dávat úkoly různé povahy, jež mohou být nezletilými vnímány jako ponižující;
- vytvářet s nezletilým výlučný vztah nebo vztah oproti vztahům s jinými preferovaný, například skrze dárky (peníze, věci, výhody) předávané nezletilému, který je ve vztahu ke zbytku skupiny diskriminován;

- tolerovat nebo se podílet na takovém chování nezletilých, jež je nezákonné, zneužívající nebo jež ohrožuje jejich bezpečnost;
- podílet se s jedním nebo více nezletilými na lehkomyšlných, sexuálně relevantních aktivitách;
- nechat nezletilého v situaci ohrožující jeho psychickou a fyzickou bezpečnost;
- zajišťovat úkony osobní péče (jako je mytí, převlékání, svlékání na noc nebo z jiného obvyklého důvodu) nebo jakoukoli činnost osobní povahy, kterou by nezletilý mohl vykonávat samostatně;
- diskriminovat jednoho nezletilého nebo skupinu nezletilých;
- být při jednání s nezletilými pod vlivem alkoholu nebo drog;
- svěřovat nezletilému tajemství;
- vyvarovat se, vedle výše uvedených okolností, jakéhokoli jiného chování nebo jednání, které by mohlo být nevhodné nebo potenciálně zneužívající vůči nezletilým.

Přístup, jenž musí být v případě cest nebo pobytů organizovaných v rámci církevních aktivit (poutě, výlety, komunitní prázdniny nebo jiné formy soužití a společného života) dodržován všemi dospělými, kteří jsou pověřeni výchovnými úkoly nebo kteří jsou v jakémkoli vztahu s nezletilými

Žádoucí chování:

- pečlivě a včas naplánovat cestu nebo pobyt, stanovit bezpečnostní opatření, která je třeba při-

jmout k ochraně nezletilých (způsob přepravy, výkon dozoru, řešení případných mimořádných událostí, vhodnost struktur);

- získat písemný souhlas osoby zastávající rodičovskou roli (který může být již obsažen v souhlasu získaném dříve, pokud tento vhodně zahrnuje danou okolnost) a zajistit jistou a trvalou dosažitelnost takové osoby;
- poskytnout rodinám odpovídající informace o cestě a vybraných místech pobytu a sdělit potřebné kontaktní údaje;
- zajistit vhodný dohled nad nezletilými během cesty a pobytu, zohledňující rozdíly mezi pohlavími;
- zaručit respektování soukromí nezletilých během cesty a v místech pobytu;
- připravit místa pro noční odpočinek;
- pro přenocování zabezpečit přiměřené rozlišení mezi chlapci a dívkami a pro všechny zajistit odpovídající dohled;
- pro každou cestu a pro každé období pobytu určit odpovědnou osobu, na kterou se lze obrátit s hlášením případných kritických problémů;
- získat všechny informace (intolerance na potraviny, dodržovaná léčba, jakýkoli typ dalších zvláštních opatření, jež je třeba dodržovat) nezbytné pro uchování zdraví nezletilého během cesty a/nebo pobytu.

Přístup, jenž musí být dodržován všemi dospělými, kteří jsou pověřeni výchovnými úkoly a zabývají se v církevních prostředích používáním technologických nástrojů, zapojujících nezletilé

Nežádoucí chování:

- kontaktovat nezletilého prostřednictvím sociálních médií s použitím falešných osobních profilů;
- fotografovat nebo filmovat nezletilého pomocí jakéhokoli nástroje bez předchozího souhlasu jeho rodičů;
- šířit fotografie nebo rozeznatelné záběry jednoho nebo více nezletilých prostřednictvím jakéhokoli vizuálního (tištěného, nástěnného či jiného) nebo technologického nástroje (zpravodaj, webové stránky, sociální sítě) bez souhlasu rodičů (který se musí výslovně týkat předpokládaného druhu šíření);
- dát nezletilým k dispozici přístup k počítačové technice církevního zařízení (bezdrátová síť nebo technologické nástroje s přístupem na internet, které jsou nezletilí schopni používat);
- komunikovat s nezletilým prostřednictvím technologických nástrojů v nevhodnou dobu (pozdě večer nebo v noci);
- komunikovat v osobním nebo skupinovém chatu s jedním nebo více nezletilými nevhodným, urážlivým nebo sexuálně provokativním způsobem, i když jen z žertu; prostřednictvím technologických nástrojů nesprávně jednat vůči nezletilému: očerňovat jej nebo urážet, vyvíjet na

něj nepřiměřený tlak, vystavovat jej citovému vydírání/psychické manipulaci;

- vytvářet prostřednictvím technologických nástrojů výlučný vztah s jednotlivým nezletilým;
- vést s nezletilým on-line konverzaci zasahující až do sféry intimního života, vyměňovat si s nezletilým snímky s přímo či nepřímo erotickým nebo sexuálním obsahem;
- žádat nezletilého, aby držel kontakt prostřednictvím chatu v tajnosti.

FORMULÁŘ ZAVAZUJÍCÍ VYCHOVATELE K OCHRANĚ NEZLETILÝCH

Prohlašuji tímto, že jsem se seznámil(a) s *Pokyny pro ochranu nezletilých a zranitelných osob* Italské biskupské konference, pečlivě si přečetl(a) ustanovení „Operativních pokynů“ pro ochranu nezletilých v církevním zařízení, že tyto pokyny sdílím, přijímám a že jsem porozuměl(a) následujícímu:

- jaká opatření jsou církví požadována ve vztahu k nezletilým;
- co je zneužívání nezletilých a jaké chování není v souladu se závazkem k ochraně nezletilých, požadovaným církví;
- co je mou povinností, abych plnil(a) instrukce uvedené v „Pokynech“ pro ochranu nezletilých v církevním zařízení
- jaké postupy jsem povinen (povinna) dodržet v případě, že se z jakéhokoli titulu při výkonu své vzdělávací činnosti dozvím o zneužívání nezletilých v církevním prostředí;
- kdo je odpovědná osoba, na kterou se musím neprodleně obrátit v případě jakýchkoli problémů týkajících se ochrany nezletilých;
- jaké jsou důsledky nedodržení pokynů vydaných k ochraně nezletilých.

V
.....
podpis

Prevence a ochrana nezletilých ve farnosti: osvědčené postupy

Pomůcka pro formátory,
vychovatelé a pastorační pracovníky

Připravili Gianluca Marchetti a Francesco Aioldi
Z italského originálu *Buone prassi di prevenzione e tutela dei minori
in parrocchia*, vydaného Národní službou pro ochranu nezletilých
Italské biskupské konference v roce 2020,

přeložila Martina Donzello

Pro Českou biskupskou konferenci vydalo Karmelitánské
nakladatelství ve společnosti KatMedia, s. r. o., v Praze roku 2022
jako svou 2351. publikaci

Edice Dokumenty

Odpovědná redaktorka Kristina Veselá

Obálka, grafická úprava a sazba Studio Jakub Kubů

Tisk Grafotechna Plus, s. r. o., Praha

Knihy Karmelitánského nakladatelství zakoupíte

na eshop.cirkev.cz

a v síti kamenných Karmelitánských knihkupectví

(eshop.cirkev.cz/prodejny)

Jak předcházet sexuálnímu zneužívání dětí v církvi – ve farnostech a při aktivitách, které v rámci pastorační činnosti církevní společenství nabízejí? Co je úlohou rodičů, katechetů, animátorů a dalších lidí, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi a nezletilými? Jaká pravidla chování lze doporučit? Jakých organizačních zásad se držet?

Tyto a podobné otázky si klade dokument „Prevence a ochrana nezletilých ve farnosti: osvědčené postupy“, vydaný Národní službou pro ochranu nezletilých Italské biskupské konference a určený těm, kdo v církevním prostředí formují děti a mládež.

Komplexní, přehledný, prakticky pojatý text poslouží dobře při prevenci sexuálního zneužívání i v našem prostředí. Je konkrétní odpovědí na výzvy papeže Františka vynaložit veškeré úsilí na to, aby se tragédie spjaté se sexuálním zneužíváním neopakovaly.

karmelitánské
nakladatelství

eshop.cirkev.cz

ISBN 978-80-7566-243-9

9 788807 516624 39 >

ČESKÁ
BISKUPSKÁ
KONFERENCE